

Nr 143.

Av herr **Wagnsson, Ruben**, och herr **Nilsson, Petrus**, om *anslag till fortbildningskurser för småskollärarinnor.*

I årets statsverksproposition föreslår Kungl. Maj:t under punkt 164 av åttonde huvudtiteln, att intagning av elever vid småskoleseminarierna skulle i stort sett upphöra, i det att blott en avdelning om 10 elever skulle intagas. Detta förslag grundar sig på av seminariesakkunniga och skolöverstyrelsen gjorda framställningar. Vederbörande departementschef har däremot icke ansett sig böra upptaga ett annat förslag från sakkunniga och överstyrelsen, nämligen att vid småskoleseminarierna skulle anordnas vissa fortbildningskurser för examinerade småskollärarinnor. Redogörelse för sakkunnigas och överstyrelsens olika förslag i detta hänseende återfinnes under åttonde huvudtiteln sid. 582 och 583.

Förslagen äro visserligen i vissa hänseenden olika, men i båda fallen avses att använda de lokalutrymmen, som bliva lediga vid småskoleseminarierna, och att bättre utnyttja dessa seminariers lärarkrafter samt att motverka arbetslösheten bland småskollärarinnorna. Sakkunniga hade tänkt sig, att kurserna skulle direkt vara avsedda för arbetslösa lärarinnor. Överstyrelsen däremot har funnit det lämpligare att anordna kurser för i tjänst varande lärarinnor. Genom en sådan anordning komme den fördjupade utbildning, som kurserna skulle giva, med säkerhet skolans arbete till nytta, och såsom vikarier för de lärarinnor, som bevistade kurserna, skulle arbetslösa lärarinnor erhålla tillfälle till skoltjänstgöring, vilket för dem vore det viktigaste.

I fråga om kursernas anordning och innehåll anför överstyrelsen följande:

»Det synes överstyrelsen angeläget, att kurser av nu angivna slag måtte komma till stånd redan under budgetåret 1935/1936. Bli det behöfligt att under något därefter kommande år uppehålla ett eller annat seminariums verksamhet uteslutande med fortbildningskurser, är det nödvändigt att erfordrig erfarenhet om dylik kursverksamhet vunnits under ett år, då seminariets vanliga arbete därjämte pågått. Frågan blir då närmast den, i vilken utsträckning kurserna böra komma till stånd under läsåret 1935/1936. Det synes överstyrelsen med hänsyn till såväl ekonomiska som organisatoriska synpunkter lämpligt att gå fram med en viss försiktighet. Det finnes för närvarande åtta småskoleseminarier, och försökskurser av nu ifrågavarande slag torde böra förläggas till högst fyra av dessa. Det torde böra ankomma på Eders Kungl. Maj:t att med hänsyn till förhållandena efter förslag av skolöverstyrelsen bestämma, vid vilka seminarier kurserna skola anordnas. Det torde vara riktigtast, att de i första rummet förläggas till sådana seminarier, som i fråga om lokalutrymmen och utrustning i övrigt kunna anses

vara för uppgiften bäst skickade, sålunda de tillämnade dubbelseminarierna samt seminarier med 3-årig lärokurs. Överstyrelsen nämner exempelvis Strängnäs, Skara, Lycksele och Haparanda. Vad Lycksele beträffar kunde man tänka sig kursen där böra avse företrädesvis lärarinnor vid mindre folkskolor. Lokalförhållandena och övrig utrustning där äro goda. Seminariets rektor erinrar om att där finnas sex elevrum, som eljest skulle stå oanvända men ändock draga kostnader genom för ledningarnas bestånd nödvändig uppvärmning. Dessa rum borde kostnadsfritt upplåtas åt 12 kursdeltagare.

Vad kursernas storlek beträffar håller överstyrelsen före, att med hänsyn till såväl kostnads- som undervisningssynpunkt antalet kursdeltagare icke bör bestämmas alltför högt. Det synes lämpligen böra sättas till 15. Dock bör allt efter förhållandena denna siffra kunna få något över- eller underskridas. Överstyrelsen grundar emellertid kostnadsberäkningarna på ett medeltal av 15 deltagare i varje kurs.

Därefter kommer frågan om kursernas längd. I likhet med vad flera rektorer framhållit synes det överstyrelsen, att man icke bör låta dessa kurser omfatta ett helt läsår. Frånsett kostnadssynpunkterna för såväl det allmänna som för kursdeltagarna finner överstyrelsen det även från andra synpunkter lämpligt, att en fortbildningskurs av detta slag koncentreras till en lästermin. Då en hösttermin i regeln i sig rymmer 17 läsveckor, synes kursen böra omfatta detta antal veckor. Emellertid torde det av praktiska skäl kunna bliva mest ändamålsenligt, att de första kurserna förläggas till vårterminen 1936. Sedan riksdagen fattat sitt beslut i ärendet våren 1935, erfordras tid för utfärdande av erforderliga föreskrifter. God tid erfordras också för bestämmandet av kursdeltagare, dessas tjänstledighet, vikariers anskaffande m. m., vadan det knappast torde bliva möjligt att ordna dessa förberedelser i så god tid, att kurserna skulle kunna hållas redan under höstterminen.

Beträffande kursernas innehåll och den närmare läroplanen för desamma torde det böra ankomma på skolöverstyrelsen att fastställa sådan plan. I detta sammanhang vill överstyrelsen endast framhålla, att undervisningen givetvis bör hava karaktären av verklig fortbildning och taga sikte på vad lärarinnorna bäst kunna behöva för sin praktiska skolgärning. Undervisningen torde böra bedrivas huvudsakligen i form av föredrag och överläggningar samt utförande av mera självständiga uppgifter från kursdeltagarnas sida, vartill komma praktiska övningar i övningsskolan.

Härnedan lämnas ett exempel på några riktlinjer för ett sådant program.

Psykologi och pedagogik. Föreläsningar, övningar och demonstrationer i barn- och allmän psykologi samt pedagogik ävensom rörande skolans organisation. Undervisningen i de i småskolan förekommande ämnena i psykologisk belysning m. m.

Kristendoms-kunskap. Föreläsningar i ämnet, demonstrationer av materiel, läroböcker och handledningar m. m., hospitering och lektioner.

Modersmålet. Talteknik (övning i talröstens ändamålsenliga behandling; bortarbetande av vanligare talfel). Ljudlära. Välläsning. Den första läsundervisningens metodik. Undervisningsövningar med diskussioner. Några uppsatser i anslutning till behandlade frågor. Därjämte demonstrationer av materiel, läroböcker och handledningar m. m.

Räkning. Föreläsningar i ämnet, demonstrationer av materiel, läroböcker och handledningar m. m., hospitering och lektioner.

Hembygdsundervisning med arbetsövningar. Föreläsningar i ämnet, demonstrationer av materiel, läroböcker och handledningar m. m., hospitering och lektioner.

Sång. Föreläsningar, övningar, körsång.

Teckning. Föreläsningar, övningar, demonstrationer, utställningar.

Gymnastik med lek och idrott. Föreläsningar, hospitering, lektioner, övningar, även motionsgymnastik.

Hygien. Skolhygien, kropps- och själshygien. Föreläsningar, demonstrationer, råd och anvisningar rörande skolans inredning, möbler och annan utrustning i samband med utställningar och skolbesök.

Sjukvård och behandling vid olycksfall. I anslutning till Röda Kors-kurs.

Fristående föredrag angående skolförfattningar, sociala frågor, t. ex. barnavårds- och hälsovårdsnämndernas arbete, trafikultur m. m.

Kursortens sevärdheter. Föredrag och demonstrationer.

Skolbesök och anstaltsstudier i normal- och hjälpklasser, i anstalter för sinnesslöa, arbetshem m. m.

Diskussioner och samtal särskilt rörande undervisningen under de tre första skolåren.

Enskilt eller individuellt arbete.

Innehållet kan givetvis med hänsyn till förhållandena komma att växla något vid olika seminarier. Sålunda bör vid en eventuell kurs vid seminariet i Haparanda huvudvikten läggas vid svenska språket och detta ämnes metodiska behandling i småskolan, och vid en kurs i Lycksele bör hänsyn tagas till undervisningen i de mindre folkskolorna.

Vad lärarna beträffar förutsättes givetvis, att den huvudsakliga undervisningen kommer att bestridas av seminariets egen lärarpersonal. För mera fristående föredrag och demonstrationer böra anlitas speciallärare, folkskolinspektörer, konsulenter, skolläkare m. m.»

Angående kostnaderna för kurserna yttrar överstyrelsen.

»Slutligen vill överstyrelsen upptaga frågan om kostnaderna för den nu ifrågasatta kursverksamheten. Det torde vara tämligen klart, att dylika fortbildningskurser för småskolläraryrinnor icke kunna tänkas komma till stånd, med mindre staten träder emellan med erforderligt ekonomiskt understöd åt kursdeltagarna. Vore det fråga om kurser för arbetslösa lärarinnor, finge

man tänka sig understöd i form av stipendier i så stor omfattning, att kursdeltagarna kunde utan ytterligare skuldsättning uppehålla sig å kursorten under den tid kursen påginge, samt därtill skälig reseersättning från och till kursorten. När det nu gäller i tjänst varande lärarinnor, torde ersättningen böra utgå i annan form, nämligen, förutom reseersättning, såsom statsbidrag till avlöning av vikarie under tjänstledighetstiden. Överstyrelsen vill erinra därom, att enligt § 15 i avlöningsreglementet för befattningshavare i den civila statsförvaltningen äger tjänstinnehavare uppbära oavkortad lön för den tid han deltagit såsom elev i fortbildningskurs eller idkat studier, som kunnat tjäna verkets intressen. Överstyrelsen föreställer sig, att om det så ordnas, att tjänstledig kursdeltagare får behålla sina avlöningsförmåner oavkortade, däri inbegripna dyrtidstillägg och provisorisk avlöningsförbättring, samt erhålla reseersättning till och från kursorten, ett tillräckligt antal kursdeltagare skulle på sådana ekonomiska villkor komma att anmäla sig, utan att därtill särskilda stipendier behövde beviljas.

Den stadgade minimiavlöningen åt vikarie för tjänstledig småskollärlarinna utgör, förutom dyrtidstillägg och provisorisk avlöningsförbättring, 1 000 kronor för år räknat. För en vårtermin synes vikariatsarvodet, vilket helt skulle utgå av statsmedel, böra beräknas till 525 kronor, vilket för 15 kursdeltagare gör 7 875 kronor och för 4 kurser 31 500 kronor.

Resekostnadsersättningen till och från kursorten synes böra utgå enligt klass III i gällande resereglemente. Räknar man med en medelkostnad av 30 kronor för varje kursdeltagare, skulle dessa kostnader för en kurs uppgå till 450 kronor och för 4 kurser till 1 800 kronor.

Utom nu nämnda kostnader bör beräknas ett belopp till arvode åt särskilda lärare för föreläsningar och speciell undervisning. Överstyrelsen vill erinra därom, att i omkostnadsstaterna för småskoleseminarierna finnes rubriken »särskilda kurser och föreläsningar», under vilken för varje seminarium är upptaget ett litet belopp å 100 kronor. För de fortbildningskurser, som nu äro ifrågasatta, har överstyrelsen för detta ändamål beräknat ett utgiftsbelopp av 700 kronor för varje, sålunda för samtliga 4 kurser 2 800 kronor. Slutligen ha rektorerna framhållit, att för seminariernas bibliotekarier bör beräknas ett extra arvode av 100 kronor för det merarbete, som kurserna komma att förorsaka dem, sålunda en utgiftsökning av 400 kronor.

Kostnaderna i det hela för 4 kurser skulle sålunda enligt de nu gjorda beräkningarna komma att uppgå till — förutom dyrtidstillägg och provisorisk avlöningsförbättring åt vikarier — 36 500 kronor. Arvoden till vikarier för kursdeltagare, 31 500 kronor, synas böra utgå ur förslagsanslaget till avlöning åt lärare vid folkskolor, vilket anslag härför icke synes böra ökas utöver det av överstyrelsen förut föreslagna beloppet av 52 380 000 kronor, liksom ock dyrtidstillägg och provisorisk avlöningsförbättring åt sådana vikarier givetvis böra enligt stadgade grunder utgå ur respektive förslagsanslag för motsvarande ändamål. Det återstående beloppet, 5 000 kronor, torde

böra av riksdagen beviljas såsom extra anslag för anordnande av fortbildningskurser för småskolläraryrinnor att av Eders Kungl. Maj:t för ändamålet ställas till skolöverstyrelsens förfogande.»

Departementschefen säger sig villigt erkänna, att ett realiserande av det av de sakkunniga och överstyrelsen framförda uppslaget skulle kunna medföra vissa fördelar för lärarutbildningen. Han uttalar emellertid tvivel på lämpligheten att samtidigt med att verksamheten vid småskoleseminarierna inskränkes rikta in deras uppgifter på andra ändamål än de nuvarande. Det är emellertid att märka, att kurserna, som ju närmast skulle vara betingade av de för närvarande rådande abnorma förhållandena på småskolläraryruttbildningens område, givetvis skulle ha tillfällig karaktär och försvinna, då småskoleseminariernas organisation vunnit nödig stadga och seminarierna, som sig bör, kunna helt tagas i anspråk för sitt egentliga ändamål.

Departementschefen anför vidare som skäl till att han ej anser sig kunna tillstyrka förslaget, att endast en bråkdel av småskolläraryrkåren skulle få fördel av de föreslagna nya kurserna. Att kurserna skulle få en starkt begränsad betydelse kan givetvis icke bestridas, men en dylik begränsning måste alltid ske, då fortbildningskurser för lärare anordnas, och den hindrar ju icke, att kurserna bliva av stor betydelse för dem, som få tillfälle att bevista desamma. Det bör här också särskilt understrykas, att kurserna skulle vara ett medel att minska den stora arbetslösheten bland utexaminerade småskolläraryrinnor, vilken tillkommit på grund därav, att genom statens försorg eller genom bidrag av statsmedel utbildats ett betydligt större antal lärarinnor, än skolorna på grund av den starkt sjunkande nativiteten behöva.

Slutligen anför departementschefen som skäl för sitt avstyrkande budgetära hänsyn. Visserligen beräknas för budgetåret 1935/1936 ett med ej mindre än 33 035 kronor förhöjt belopp till småskoleseminarierna. Ökningen är emellertid blott skenbar. Den har huvudsakligen föranletts av att anslagen till seminarierna i Skara, Landskrona och Härnösand helt påförts anslaget till småskoleseminarierna, under det att anslaget till folkskoleseminarier minskats. Vidare ha en del uppräknningar gjorts, vilka icke motsvaras av ökade utgifter. I själva verket skulle kostnaderna för småskoleseminarierna, såsom helt naturligt är med hänsyn till de gjorda inskränkningarna, i stället komma att minskas. Det synes därför icke vara otillbörligt, att en anordning genomföres, vilken, på samma gång den bidrager till att seminariernas förefintliga lokaler och lärarkrafter bättre tagas i anspråk, är ägnad att främja lärarutbildningen och motverka den beklagliga arbetslösheten bland småskolläraryrinnorna.

Såsom framgår av skolöverstyrelsens här ovan återgivna yttrande, skulle kostnaderna för fyra fortbildningskurser lämpligen kunna beräknas till 36 500 kronor. Huvudposten härav eller 31 500 kronor skulle utgöras av statsbidrag till avlöning av vikarie för lärarinna, som vore tjänstledig för deltagande i kurs. Dessa kostnader anser överstyrelsen böra utgå från förslags-

anslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor, vilket anslag icke behövde för detta ändamål undergå någon särskild förhöjning. För själva kursverksamheten skulle erfordras 5 000 kronor, och ett särskilt anslag å detta belopp skulle därför erfordras.

Såsom av det sagda torde framgå, ansluta vi oss till de synpunkter, som framlagts av skolöverstyrelsen, och anse övertygande skäl föreligga för ett genomförande av överstyrelsens förslag i förevarande hänseende. Under hänvisning till vad ovan anförts vilja vi hemställa,

att riksdagen måtte till Småskoleseminarier: fortbildningskurser för småskollärarinnor anvisa ett anslag av 5 000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivits av skolöverstyrelsen i dess den 30 oktober 1934 avgivna förnyade utredning beträffande småskoleseminarieorganisationens omfattning läsåret 1935/1936, och i enlighet med de närmare villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Stockholm den 22 januari 1935.

Ruben Wagnsson.

Petrus Nilsson.